

A hippik és az ifjúsági szubkultúrák a szocialista időszakban – Csörsz István emlékére ^[1]

Indián a közelmúltban elhunyt író, Csörsz István a *Sírig tartsd a pófád* című híres könyvének egyik főhőse Zord Khán néven, aki önmagát hippiként jeleníti meg. Írásunk első részében Indián életútját és identitásait mutatjuk be, ezt követően vele és az új ifjúsági mozgalmakkal, elsősorban a hippikkel kapcsolatos forrásokat közlünk. E források között unikális egy 1988-as, az ún. skinheaderperhez kapcsolódó ügyészégi feljegyzés, amely rávilágít az ifjúsági szubkultúrák helyzetére, és bemutatja azok főbb jellemzőit.

Bevezető

A hippifogalom megjelenését a hazai közéleti diskurzusban aszerint lehet nyomon követni, hogy a sajtó miként tudósított a nyugati hippikről és a nyugati minta nyomán létrejövő magyar hippimozgalomról. A korabeli sajtó receptje az volt – más nyugati zenei irányzat és szubkultúra esetében is –, hogy nyugati jelenségeket mutatott be negatív felhanggal, elítélően. Azonban ezzel az ellenkezőjét érte el a fiataloknál: vonzó lett számukra mind a külső megjelenés, mind pedig a zenei ízlés formálása tekintetében. Emellett a hippilázadás egybeesett azzal, hogy a fiatalok lázadni szerettek volna az 1960-as évek szürke világa, a puha diktatúra ellen, és a hippiség jó eszközkészletet és kifejezőmódot nyújtott ehhez.

Bár Magyarországon cenzúrahivatal nem volt, az újságírók számára egyértelműnek számított, mely témákról írhatnak, és melyek tabuk. Ha a párt központi lapjában, a *Népszabadságban* megjelent egy cikk egy jelenségről, az zöld utat jelentett a többi sajtómunkás számára is, azaz írhattak róla. Így történt ez az először „hippie”-ként aposztrofált jelenség bemutatásánál is. (Lásd az 1., 2., 3., 4. számú dokumentumot!)

Hosszú haj, presszó, hippiszabadságérzés - a 70-es évek elején Magyarországon
Fortepan

Indián története

A szocialista időszakban Indián az államhatalommal szemben lázadt, ez az ellenségkép azonban a rendszerváltás után eltűnt. A Nagyfa galeri[1] egykori tagja – aki önmagát hippiként definiálta – esetében különösen szerencsés helyzetben vagyunk, mivel életútjával kapcsolatban többféle forrás is rendelkezésünkre áll. A Nagyfa galeri történetét Horváth Sándor megírta, és interjút is készített Indiánnal.[2] Csörsz István[3] sikerkönyvében[4] rajzolta meg alakját Zord Khán néven, és szerepelt a *Rockfogyatkozás* című dokumentumfilmben is. 2011–2013 között pedig életútinterjút is készítettünk vele.

Az interjúkra minden alkalommal csepeli horgásztanyáján került sor, ugyanis a Csepeli Horgászegyesület elnöke volt. A találkozók a legkevésbé sem voltak formálisak, egész naposak voltak. Mindig meglátogattuk barátait is, beköszöntünk a kocsmába, ő maga étellel-itallal várt. Ahogy Csörsz István is jellemezte önmagát, beszélőművész volt. 2013-ban Radics Béla[5] gitárvirtuóz emlékére konferenciát rendeztünk, melyen a körülbelül 100 fős közönség előtt beszédet mondott, és barátja, Radics Béla nagyságát méltatta. 2015-ben pedig a Budai Ifjúsági Parkról rendezett kiállításon külön tablót készítettünk a Nagyfa galeriról, így róla is. A kiállítás megnyitó beszédében köszönetet mondtak neki a diktatúra elleni bátor fellépéséért. Indián története így intézményesült.

Jobboldali identitását az is megalapozta, hogy 1970-ben politikai perben elítélték. Az egyik, jobboldaliságát bizonyító pont az *Erica* című náci induló éneklése volt, amely a *Halál ötven órája* című filmben[6] is elhangzott. Indián és barátai onnan ismerték. Ez a vádpont is nemzeti identitását erősítette, és még inkább

rendszerellenessé tette. A rendszerellenesként való megjelenítés tetten érhető a *Népszabadság* 1970. február 28-i tudósításában is. Ebben köztörvényes bűncselekmények elkövetésével is megvádolták – alaptalanul – a galeri tagjait: „Többségükben nem, vagy csak rendszertelenül dolgoztak, úgynevezett »csövesző« életet éltek. A fenntartásukhoz szükséges pénz »lejmolás« útján szereztek: a galéribe járó lányokat és gyengébb fiatalokat kizsebelték, elkérték vagy elvették a pénzüket, s a nem dolgozó, munkakerülő fiúknak a lányok rendszeresen élelmiszert hordtak.”^[7]

Másrészt, amikor a többiek – Indián nem – a budapesti Bazilikához vonultak, hogy beatmisét tarthassanak Brian Jones,^[8] a Rolling Stones elhunyt tagja emlékére, ^[9] a bíróság szerint: „kigúnyolták, majd Hitlert és Szálasi életét,^[10] megindultak a Szabadság tér irányába. [...] Rázendítettek az Erika című fasiszta náci indulóra, s ennek ütemére díszlépésben haladtak. A felvonuló huligánokat a Szabadság téren a helyszínre érkezett rendőrök szétoszlatták, s közülük is többet előállítottak.”^[11]

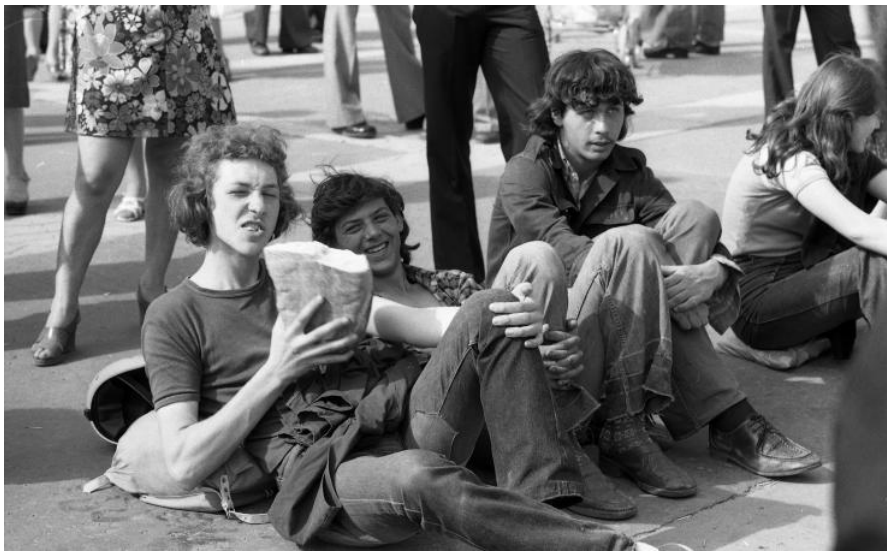
A *Népszabadság* 1970. február 17-én tudósított az ítéletekről is: „Az első-, másod- és negyedrendű terhelteket – Szandbauer Gyulát,^[12] Dévényi Györgyöt és Dómján Sándort két-két évi szabadságvesztésre, hét fiatalokú társukat pedig nyolc hónaptól egy év és három hónapig terjedő szabadságvesztésre ítélték.”^[13] Indiánék perét különválasztották, őt és hat társát 1970 augusztusában ítélték el.^[14]

Indián tehát erőteljesen megélté azt, hogy a rendszer ellenségének tekinti, így börtönből való szabadulása után is rendszerellenes lázadó maradt.

Csörsz István már említett, *Sírig tartsd a pófád* című kötetének szintén ő az egyik főhőse. A könyv óriási siker lett, jóformán hozzáférhetetlen volt, heteket kellett rá várakozni a könyvtárban.^[15] Elsősorban azért, mert megszólaltatott egy olyan társadalomkritikus hangot, amely a korabeli hivatalos diskurzusban nem jelenhetett meg: így a társadalmi igazságtalanságok jelenlétét, az esélyegyenlőtlenséget, a szegénységet, a hippit életmódot is bemutatta.

A *Népszabadság* és a korabeli irodalomkritika abszolút negatív jelzőkkel illette: „a szerző azt hiszi, hogy hippik, pedig dehogy is; léha munkakerülő, értéktelen végények, nem szeretnek dolgozni.”^[16]

A könyv nyelvhasználatát gusztustalannak jelenítette meg a *Népszabadság* kritikusa, Kis Pintér Imre: „A *Sírig tartsd a pófád* c. első könyvében [Csörsz István] felkutatva ténszerűen is azt a reális, periférikus csoportot, szociológiai réteget – félbűnöző, félhippi fiatalokat –, akik a társadalmon kívüli létezés élményét mintegy ideologikusan is képviselhetik.”^[17]

Hippik a földön ülve - közösség a társadalom peremén
Fortepan

Egy öt évvel később megjelent kritika szerint „egy tulajdonképpen mostanra kiteljesedő társadalmi probléma előképéről, a csövesek, az »utcasarki társadalom«, az aluljárók világáról tudósít Csörsz István egykori dokumentumregénye, a *Sírig tartsd a pófád*.”^[18]

„A könyv tehát dokumentumregény – írta Varsányi György 1988-ban –, nem tisztán szépirodalmi alkotás. Szerzője egy hosszú hajú társaság tagjait beszélgette hónapokon keresztül, ebből kerekedett ki a könyv. Ezek a fiatalok a hippiség és a bűnözés határán élnek, többen összeütköznek a törvénnyel. Életelvüket meg is fogalmazzák: »ne higgyenek az embereknek, senkinek, még a legszebbnek sem, ne legyenek őszinték, tartsák a pófájukat, mert úgyis visszajára fordul a dolog« (Zord Khán).”^[19]

1987-re már a *Népszabadság* kritikusa is megenyhült: „Sokan e könyvben olvastak először csövesekről, hallottak a nagyhajúak, farmernadrágosok belső világáról. A hippifilozófia, az ifjúsági szubkultúra és a felnőtt társadalom összeütközésének remek ábrázolása jelentőssé teszi ezt a művet, s akkor még nem is szólunk formai, szorosabban vett irodalmi érdemeiről.”^[20]

Végül egy vélemény még 1973-ból: „Dokumentumregényében Csörsz a »kívülrekedők« sorsáról akart elgondolkodtatni bennünket, de mint krónikás önmaga is kívülmáradt, s a művészi közvetítést a szereplők fecsegős mondatainak – még csak nem is a tényeknek [!] – ömlesztett valódiságával helyettesítette. Érdekes megfigyelni, hogyan töltötte be lényegében az író szerepét Khán, a vezéralak, aki társai cselekedeteiről, sőt saját tetteiről is tudott bizonyos távolságtartással ítélni. A hippivezér a társadalmon kívül akart közösséget összekovácsolni, mert a társadalmon belüli addigi tapasztalatai elkedvetlenítették.”^[21]

Csörsz István a kötet keletkezéséről így nyilatkozott egy 1999-ben rögzített interjúban: „Kóborlásaim kapcsán kerültem össze a későbbi első nagy botránykönyvem, a *Sírig tartsd a pófád*-nak a hőseivel. Jellegetesen magyar beatnemzedék üldözött képviselői voltak ezek. Akkoriban a rendőrök lenyírták a hosszú haját, az bűncselekmény volt. [...] Voltak négyen, később öten barátok. Nagyon jó mesélő volt közöttük az Indián, egy beszélőművész. Nekem Indián elmondta az életét, bonyolult élettörténet volt, a kazánházban mondta, tanulmányoztam, mitől jó. Nagyon sokat tanultam belőle. [...] Gyűltek az anyagok, minden pénzem szalagra ment, az összes zenei szalagomat befedte a homály és az ő dumájuk. Volt, hogy nálam aludtak, odahozták a nőjüket. [...] Azon az őszön jelent meg a *Sírig tartsd* és ezzel elindult az én írói karrierem. Mindenki erről írt és beszélt, igazi irodalmi botrány lett, akkori negatív kampánnyal, hogy mindenki elolvasta. Megjelent 80 ezer példányban, egy hét alatt elfogyott. [...] Egy évtized sikerkönyve született meg. Nem azért, mert annyira jó volt, hanem nem volt semmi, [!] ilyen meg pláne nem. [...] Nagy dóglött semmi volt, mindent előtört a szocreal. A *Sírig tartsd* a maga borzalmaival s szokálatlan hangvételével éppen belefért a még engedélyezett kategóriába. [...] Sokféleképp meg lehetett ítélni. Úgy is, hogy egy abszolút semmirekellő társaság, csövesek, vidéki parasztyerek, aki felcsövezett Budapestre, majd itt buzikhoz kerül, kazánfűtő lett. Nem üzemelt a dolog, egy idő után továbbállt a haverjával. Amit egymásról elmondtak, abból kialakult egy becsületesen megcsinált szociográfia. Nem volt erről divat beszélni, még statisztikák sem voltak, mert nem illett a szocializmusba. [...] Az irodalmi kritika utálattal fogadta ezt a könyvet, engem kikiáltottak az alvilág prófétájává. Mások irigykedve vagy csúfolódva irodalmi fenyegetéseknek tartották. [...] 63 ezer Forint honoráriumot kaptam, ezt elfelejttem és a felét elosztottam a srácok között. Megszámoltam, hány sort publikáltak a könyvben, és ezt százalékszámítással kiszámítottam, kinek mennyi jár.”^[22] Ezt a történetet Indián is megerősítette: „Akkor azt csinálta, kérlek szépen, hogy idenyomott nekem 70 ezer forintot a zsebembe – az egy óriási pénz volt, elarulum neked, akkor volt talán kétezer forintom, amivel kijöttem a sitról négy év után.”^[23]

Indián arról, hogy mit jelentett neki a Nagyfa, a *Rockfogyatkozás* című filmben is beszélt: „Egész egyszerűen azzal, hogy itt voltunk, mi híressé tettük ezt a nagy fát. Nem engedte meg a lehetőség, hogy bemehessünk ide az Ifjúsági Parkba egy koncertet meghallgatni. Kifogásolták az öltözködésünket, a hajviseletünket és

egyáltalán, az magában már probléma volt, hogy néhányan itt fönt ácsorogtunk. A zenéhez volt közünk csak egyedül. Egy bizonyos fokig összekovácsolta az akkori, ha úgy tetszik, én társaságnak nevezem. Ettől aztán sok közünk volt és mondhatnám azt neked, ha megszólalt egy zene abban az időben, akár egy Rolling, akár egy Cream, egy Manfred Mann, sorolhatnám a beat együtteseknek a szupernél szuperebb alakjait, az akkorit, az Animal meg társait, úgy éreztük, hogy tulajdonképpen teljesen mindegy, mit mondanak ránk és mi az, ami nem tetszik, és mi az, amitől minket utálnak, akkor mi már szabad emberek voltunk.”[24]

A Nagyfa Indiánnak és barátainak a diktatúra elleni lázadását is szimbolizálta. Indián kiemelkedő jelentőségűnek tartja életútjában a Radics Bélához fűződő barátságát, akit karizmatikus zenészként emleget ma is. 1967-ben ismerkedtek meg, akkor volt először a koncertjén. Radics Béla külföldi zenészek és együttesek számaát is játszotta, így Jimi Hendrixről és a Cream együttestől is választott dalokat. Indiánnak annyira megtetszett Radics Béla zenéje, hogy követte őt, bárhol is lépett fel, akár Csepelen, akár Csillagtelepen.

Radics nyíltan beszélt arról, hogy a titkosszolgálat emberei is jelen voltak a koncertjein. Indián szív-lélek emberként jellemezte őt. Radics egy-egy fellépéséért csak 150 Ft-os gázsikat kapott, ami Indián szerint arra volt csak elég, hogy aznap este jól érezze magát, így nem tudott magának korszerű zenészfelszerelést vásárolni. Indián a koncertjein egy füzetet járt körbe, gyűjtötte neki a pénzt, és felírta, ki mennyit adakozott. Az így összegyűlt pénzből tudta aztán Radics Béla megvenni például az erősítőt. (Lásd az 5. számú dokumentumot!)

Fiatalok és a Budai Ifjúsági Park - amikor a cigarettázás még nem volt bűn
Fortepan

Zord Khán identitásai

Csörsz István kötetében Indián Zord Khán-ként szerepelt. Úgy ábrázolta magát, mint aki mindig is arra vágyott, hogy különleges ember legyen: „Hatéves koromban már figyeltem a melósokat a határban, azon töprengtem, ez az ember kimegy 4 órákor, emelgeti a nehéz terheket, egész nap szánt, nyolc-kilenc órára hazamegy halál fáradtan. Miért?”[25]

Családja egy vasút melletti őrházban lakott, nagy gazdaságuk volt.[26] Hároméves korában jöttek el Erdélyből, a faternek – ahogy ő hívta – katonának kellett volna mennie, de elszökött, így 1944 tavaszán átszöktek mindannyian Magyarországra.[27] Két évig kallódtak, a nagybátyjánál laktak. Apja mozdonyvezető volt, azonban lelépett Nyugatra. Ő az anyjával Tokajban maradt, ott járta a nyolcadikat is.[28] Az utolsó évben 100 órát hiányzott, tízévesen már cigarettázott, melózott. 13 évesen első barátnője egy 30 éves nő volt. Abban a pékségben dolgozott, ahol az anyja takarítónő volt.[29] Innentől kezdve identitásában hangsúlyos szerepet játszanak a „nőügyek”, vagyis az, hogy egyfajta macsóként, férfi nemi identitását a nőknél elért sikerekhez köti.

Miután kalandvágyból Budapestre költözött, hamar elkezdett kéregetni. „Megállítottam az első járókelőt, aki jött. Kiszúrtam, hogy elég intelligens és azt hazudtam, elhagytam a pénztárcámat. Egy-két forintot kértem.”[30] Hamarosan elkezdődtek a rendőri igazoltatások, zaklatások is, mivel hippikülsejével kilógott a korabeli társadalomból.[31] A munkaközvetítők csak a Csatornázási Vállalatnál vagy az építőiparban ajánlottak neki munkát.[32] Előfordult, hogy a csepeli temetőben vagy a Gellérthegyén aludt, úgy élt, mint egy hobó. Ezt követően a gázgyárban helyezkedett el, de csak egy héti bírta a munkát. A Százados úti kenyérgyárba először azért nem vették fel, mert lakása nem volt, és munkásszállást nem tudtak neki biztosítani.[33] Egy idő után nem bírta a csövezést, és az építőiparban kötött ki.[34]

Letöltötte katonaidéjét, és mikor visszatért Budapestre, a barátnője szakított vele.[35] Majd abban az albrétben, amelyet talált, szerelmes lett bele a főbérő, Béla bácsi.[36] A kalandok ezzel még nem értek véget: „kurvázni” kezdett, nemi betegségeket szedett össze.[37] Életrajza: „Menni akarunk, ahová éppen jölesik. Miért kell nekünk felépíteni egy felhőkarcolót és abban leélni azt a szerencsétlen 60 évünket?”[38] Vagy: „Ne ártsak senkinek, viszont engem hagyjanak békén.”[39] Hippi identitását szembeállította az úrgazdagok identitásával, a rockkoncerteket a diszkóvilággal.[40]

Arról, hogy miért vagyunk a világon, így vélekedett: „Én egyet tudok neked mondani: én úgy itélem meg önmagam, hogy én azért vagyok ide életre hívva, hogy ezt a fizikai világot éljem meg. Így, úgy, de lehetőleg a legjobban. De mindenféle formában. Na most, én ide tartom a szexuális életet is, vagy annak a kapcsolatait is. Tehát engem abból a szempontból soha senki nem fog tudni büntudatra ébreszteni, vagy azt bennem elültetni, hogy énnekelem ezért majd legyen büntudatom, hogy bezzeg énnekelem volt x nőm. Akkor igen, hogyha én szar alak lettem volna velük. Én az nem voltam, hála Istennek, ezt ki merem jelenteni, nem is vagyok, nem is akarok az lenni. De az, hogy én mondjak le ezekről a dolgokról, egyszerűen nem is látnám az értelmét. És minek?... Igen. Na, de hogy én úgy vagyok vele, hogyha aztán mégis oda kéne majd elé menni, de mondom, nem hiszem, mert én nem hiszek ezekben [!] a természetfölöttiben, de hogy én valahogy úgy vagyok vele, hogy nyugodtan tudnék oda menni. Tehát pont az, amit mondtál, hogy nem bántottam meg embereket, nem csináltam nekik rosszat, nem tettem keresztbe.”[41]

Indián nemzeti identitásának alapja az erdélyi származása és az, hogy megtapasztalta: a rendszerbe bevándorlóként munka, lakás nélkül beilleszkedni mennyire küzdelmes. Összeütközésbe került a hatalommal a Nagyfa-ügy miatt, a börtönévek csak megerősítették rendszerellenes beállítottságát. Nemhogy nem sikerült őt szocialista emberré átnevelni, hanem még inkább megerősödött benne a diktatúraellenes, antikommunista attitűd. Értéket jelent számára a nemzet, a szabad élet, a kötöttségek nélküli szabad szexualitás.

Dokumentumok

1.

Hivatalos feljegyzés az új ifjúsági csoportosulásokról[42]

Budapest, 1988

Csővesek

Egyre fogyatkozó réteg, a hetvenes évek tömegeiből már csak a kemény mag maradt. A hard és heavy metal rockot szeretik, kedvenc zenekaraik P. Mobil, Korál, HBB. Öltözékük beszűkített farmernadrág, vászoning, tornacipő, alföldi papucs, tarisznya, a ruhán kítűzők, jelvények a kedvencek képeivel. Hosszú hajuk ápolatlan, általában egész megjelenésük ápolatlan benyomást kelt. Imádják a kocsi- és a Kőbányait (mert nem tudják, Kinizsi ki volt).[43]

Rockerek

25–38 éves egykori beatnikék. Öltözékük: vasalt bőrcsizma, szegecselt fekete bőrnadrág, bőrdzseki, a sátánkultusz jelvényeivel (halálfejes gyűrű, Hells Angel felirat, AC/DC, Judas Priest, Iron Maiden kítűzők, vaskeresztek. Megkülönböztető jegyük, hogy szinte kivétel nélkül szakállasok és magányosan kóborolnak. Zeneértők, az egyén szabadságát hirdetik, ugyanakkor az erőszak hívei: a többség testi erejével emelkedett [ki] kisebb közösségekből. Gyakran tűnnek fel motorokon. Kedvenceik: Jimi Hendrix, Rolling Stones, AC/DC, Deep Purple, Uriah Heep. Néhány közülük vadnyugati szerelést (cowboy-kalap, sálak, sarkantyús csizma) hord.

Hippik

A rockerekkel ellentétben a béke és a szeretet hirdetői. Rajonganak a 60-as évek nagy rock egyéniségeiért (Janis Joplin, Jim Morrison, Doors, Grateful Dead). Színes ingekben, kordnadrágokban, pulóverben járnak, bőrből készült kellekeket (nyakba akasztható szűtyő, oldaltáska, jelvény, nyaklánc) viselnek, jelvényeiket rendszerint Make Love not War felirat [díszíti]. Szívesen hordanak szandálokat, sálakat, vállig érő, homlokba fésült hajat növesztenek. Találkozóhelyük a fővárosban leginkább a Kálvin téri aluljáró. A HBB és a Kontroll Csoport koncertjeire járnak.

Digók

A csövesekkel együtt tűntek el a reflektorfényből. A fővárosban már kevés van belőlük, inkább a vidéki nagyvárosok szórakozóhelyein, diszkóklubokban láthatók, különböző színű répanadrágokat, átlátszó selyemingeket, színes zoknikat hordanak, a fiúk acélszürke, élesre vasalt nadrágot, testhez simuló inget viselnek, hajukat pomádéval kenik, kínosan ügyelnek a tisztaságukra, megjelenésükre, többféle illatszert használnak. A szabadidő eltöltésének egyetlen formáját ismerik, a táncot. A magyar előadók közül a Neotont és Szűcs Juditot kedvelik.

Popperok

A digók utódai, az exhibicionista, nárcisztikus magamutogató hazai bajnokai. Törzshelyük a KEK[44] és a belváros (Felszabadulás tér, Eötvös klub, nosztalgia-diszkók). Öltözékük V alakban kivágott pasztellszínű pulóverek, könnyű, vászonanyagból készült ingek, lila, babaszín, sárga répanadrágok, sportos, világos színű cipők, paplankabátok (fehér, piros). A popperfrizura, félhosszú haj, hátul felnyírva, elől fél szemre fésülve. Az öltözetet elől széles – lehetőleg sötét – öv aranycsattal, nyaklánc, gyöngyör, gyűrűk (szintén aranyból) egészítik ki. A lányok körme, szeme, szája kihívóan festve. Az egész személyiséget a tisztaság, ápoltság jellemzi. Lőfrálás közben illik headfonnal, vagy fülhallgató magnetofonnal mutatkozni. Kedvenc zenekaruk nincs, inkább szórakozóhelyeken a gépezetre táncolnak. Láthatók az Új Skorpió, GM 49, KFT, Old Boys és a Hungária koncertjein.

Teddyk

A klasszikus rock and roll hívei, akik a Hungária divatot követik, s az 1950-es évek nagy rock and roll királyait (Elvis Presley, Little Richard, Bill Haley, Jerry Lee Lewis, Chuck Berry) istenítik. Háromnegyedes, a rendesnél egy-két számmal nagyobb zakókban járnak, színes, rövid ujjú, egzotikus mintás ingeket, ríktó, hegyes orrú, több színű (fekete-fehér, piros-sárga) cipőket, csíkos zoknit viselnek. Kiegészítő kellek: partnyakkendő, zsebtűk, fésű, pomádé, csíkszemüveg. A lányok harangszoknyát, magas sarkú körömcipőt, harisnyát, rövid ujjú vagy egy színű dilitarka átlátszó selyemblúzokat viselnek. Erősen sminkelik magukat, hajukat tupirozzák, vagy hátul lófarokba fonják, diszkóklubban vagy a Hungária koncertjein találkozhatunk velük.

Rockably bébik

A teddykhez hasonlítanak. Nagy kultusza van körükben az 1950-es évek sztárjainak, Marilyn Monroenak és James Deannek és Marlon Brandonak. Általában 30 év körüliek, és a nosztalgia-klubokban és a diszkóklubokban ütnék tanyát. Sörrel és nyugati márkás italokkal „dobják fel magukat”.

Punkok

A legújabb ifjúsági réteg, többségük a csövességet unta el. Az öreg punkok a Sex Pistols-kultusz bűvöletében élnek, periférián élő, a társadalomból kiszorult fiatalok sorolhatóak ide. Öltözkük bördzseki, megszagotott farmer, bakancs, börcsizma, trikó, szegecselt csuklópánt. Kelléke halálfejes gyűrű, fülbevaló, punkjelvények. Hajukat festik, vagy újabban indiánok módjára borotválják és kakasartéba fésülik, kábítószerrel, kedvenc zenekarai: Sex Pistols, Dead Kennedys, Cross, Discarge, Sham 69. Hóni találkozóhelyeik: Óbuda, Flórián tér, Ikarusz, Váci utca, Közgáz, általában nagyobb csoportokat kóborolnak. Az új punkok a fiatal művészek és diákok köréből kerülnek ki, olyanokból, akik élhetnének „normális módjára”, de ehelyett saját kultúrájuk akarják megteremteni. Öltözkük tisztaságára ügyelnek, nem koszosak, csak szakadtak, inkább kirívóak, furcsák, divatban is a szokatlant részesítik előnyben. Hajukat színezik (piros, kék, rózsaszín, zöld), színes feliratok trikóikat szándékosan megszagatják, meghökkentő jelvényeket, kellékeket viselnek (pl. a biztosítótű, Wc-lánc, lakat, penge már nem maszk!). Kedvenc együttesek: Exploited, Antipasti, GHJ, a magyarok közül ETA, Cretens, Invázio 84, Modells, Elhárítás, Neurotic. A „hivatalos” új hullámos elvetik, az új zenére sajátos, vad, erőszakos, monoton táncformát alakítottak ki, a pogót, amit fiúk járnak. Italuk a sör.

New-romantics, más néven új hullámosok

Külsőségeiben összetéveszthetők az új punkokkal, de több köztük az értelmiségi fiatal. Csak koncerteken jönnek össze társaságba, az elektronika, a hi-fi és a sci-fi iránt megkülönböztetett érdeklődést tanúsítanak. Ez divatjukban is megnyilvánul. Kedvelik az egyszínű fehér vagy vajszerű ruhákat, ugyancsak világos ingüket begombolva, sötét nyakkendővel hordják kényelmesen, sportos cipőt viselnek, hajukat nem festik, esetleg szőkítik, a lányok lila-sárga, fehér ruháikhoz szívesen hordanak kalapot. Hajukat rövidere nyírják, vazelinnel bedörzsölik, ettől kapja meg jellegzetes újhullámos tartását. Törzshelyük nincs, leginkább a Közgázon, a Bercsényi kollégium, illetve az Ikarus Művelődési Ház koncertjein láthatóak. Kedvenc zenekarjaik: Police, Specials, GM 49, Spenót, Madness, Badmanners, Stray Cats, Fórum.

Skinheadek

Szegeden a punk és csöves irányzatokból kristályosodtak ki az első fasisztának tekinthető csoportok. Létszámuk nem jelentős, 50–60 főre tehető, bár időnként szimpatizánsok csapódtak hozzájuk. Egyesek fekete ruhában, mások barna ingben, katonai dzsekiben, surranóban járnak, hajukat rövidere vágatják. Hivalkodnak a fasiszta jelleggel, tanulmányozzák a náci műveket, egymásnak német beteneveket adnak, karlendítéssel köszöntik egymást, néhányan katonai származék alkotnak. Megjelennek a konspiráció elemei, tagsági könyveket, zászlókat készítenek. Nagy hatással van magatartásukra a videófilmek egy típusa, az ún. akciófilmek, ezek hőseit utánozzák. Küzdősportokkal, testépítéssel foglalkoznak, de csak akkor provokálnak verekedést, ha létszámfölényben vannak. Új jelenség a rasszizmus, amely az utóbbi időben öltött határozott képet. A zsidóellenesség a náci ideológia egyenes következményeként van jelen. A cigányokat bőrszínük miatt, bűnböző, elődsdi életmódjukra való hivatkozással gyűlölik, az arab diákoknak pedig nagyvilági életmódjukat vetik a szemükre. Magatartásukon a rendőrségi figyelmeztetések ellenére sem változtatnak.

Jelzet: BFL XXV.4.b.-10303-1988. Budapest Főváros Levéltára. A jogszolgáltatás területi szervei. Pesti Központi Kerületi Bíróság iratai. Büntetőperes iratok. - eredeti, gépelt

2.

Amerikai hippik a hazai sajtóban

1967. augusztus 1.

Eredetileg ugyan a „Village”-be akartam menni – a New York-iak így hívják az útkereső fiatal művészek kedvenc tanyáját, a metropolis egyik első számú idegenforgalmi nevezetességét, Greenwich Village-t. Mindig volt bennem egy jó adag ellenérzés e hely iránt, valahányszor láttam, amint turisták tömegeit vezetik végig e különös negyed utcáin, s túl harsogónak találtam a reklámat is, mellyel a nézőt meghökkentő művészetet körülvélik. Lehet, hogy a Greenwich Village-iek nem tehetnek róla, hogy a New York-i idegenforgalom őket is beiktatja a kötelező programpontok közé. Mindenesetre ezen az estén inkább a Times Square-ra indultam, azzal a felkiáltással, hogy a Viliágé-re még „korai az idő”, és különben is szemerkél az eső... Ha [valaki] a New York-i a Times Square-ra indul este, ehhez kellőképpen felöltözik. Én is felvettem legviseltebb nadrágomat, s nyakkendő nélkül kigombolt ingben vágtam neki a New York-i estének. A Grand Central állomástól külön földalatti ingajarat viszi át az utasokat a Times Square-ra. Nyolc óra elmúlt, a kocsiba indulás előtt beszállt a rendőr. Amióta annyi bűncselekmény történt a New York-i földalattiban éjszakánként, szabály, hogy minden szerelvényen rendőrnek kell utaznia. Nem a legkellemesebb érzés, ha fűrésző rendőrszemek tapogatják végig az embert, amíg a kocsi indításra vár. Én „cserébe” tetőtől talpig végignéztam a rendőrt. Nyitott pisztolytáskájában ott volt a revolvere, mellyel pillanatok alatt tüzelhet, ha szükséges. De hogy akkor se kerüljön zavarba, ha hosszabb tűzharcba bonyolódna, ott van derékszíján a patrontáska, sőt mint a vadnyugati filmhősöknél, egészen körülövezik a pisztolytöltények. A rend szigorú tekintetű öre azzal az utánozhatatlan ügyességgel forgatta gumibotját, mely annyira sajátja minden New York-i rendőrnek, s ahogyan valaha talán Chaplin forgatta filmjeiben világhíres sétapálcáját. Kétperces földalatti robogás után már felfelé sodródok a tömeggel a Times Square-ra. Egy percig felbámulok a villanyújságra és „tájékozodom” a világ dolgairól. Tőlem balra és jobbra a híres „nagy fehér út”, az éjszakai Broadway pompázik teljes kivilágításban. A mozik végtelen sorának tejfehéren ragyogó fényreklámjai visszatükröződnek az eső utáni víztücsökben. A filmek címeit tanulmányozom, amikor az egyik nudistaképeket és folyóiratokat árusító boltból kitűnő különös fiatalok csoportjába ütközöm. „Ó, pardon, uram, hajol meg mélyen előttem egy szakállas, hosszú hajú fiatalember, aki jól lökött rajtam –, remélem nem túlságosan térítettem el a kijelölt és előzetesen, tervszerűen beprogramozott röppályáról, mely önnek rendelkezett a világegyetem és kis darabján.” Szóhoz sem jutok az elképedéstől. Tudtam, hogy New Yorkban, mint a legtöbb amerikai nagyvárosban, sok az ilyen, a társadalommal öltözködésében, egész külsejével és viselkedésével is szembeforduló fiatal, most mégis furcsa, bizonytalan érzés fogott el, amint e hangoskodó csoport kellős közepére kerültem. Nyolcan vannak, négy fiú és négy lány, de olyan zajosak, mintha legalább ötvenen lennének. Két lány és egy fiatalember mezfélbá lépked, a tócsákba beletalpalva, hogy a járólékök ruhájára fröccsenjen a piszkos víz. Közben az ő ruhájuk is besározódik, de ezekért a nadrágokért igazán nem kár; rongyosak, foltosak, s nehezen lehetne eredeti színüket megállapítani... A fiatalemberek haja gondozatlanul lóg a nyakukba, s ha hátulról nézi a társaságot az ember, gondot okoz megkülönböztetni, kik köztük a lányok, mert a hosszú hajat mindkét nem viseli. Szembenézve azonban ilyen probléma nincs, a fiatalemberek állat szakáll „ékesítik”, s arcuk több napja nem látott borotvát... Néma szemlélődésem kihívó dacot szül. A magas fiatalember, aki az imént meglökött, most egészen közel hajol hozzám: „Ugye, meghökkentők vagyunk?” – sziszegi fenyegetően, miközben valamennyien közrefognak, és mint foglyukat sodornak az utcán, ketten előreszaladnak, s „Utát, utat, a tisztas adófizető polgárnak” kiáltásokkal keltenek feltűnést. A társaság eközben azzal szórakozik, hogy megpróbálja kitalálni, mi lehet a foglalkozásom. Röpködnek a lehetetlennél lehetetlenebb ötletek, majd szokványosak, nagy hangzavarban, míg feladják a játékot, s kíváncsian felém fordulnak. Amikor megmondom, ki vagyok, én élvezhetem elképedésüket. A gyűrű megnyílik körülöttem, s a hirtelen ránk zúduló esőben a társaság szétszédled, na nem kérném őket, hogy egy kis beszélgetésre térjünk be a legközelebbi cafeteria-ba. A hűvös, esős estén jölesik a forró amerikai tejskáv. Mielőtt beszélgetni kezdenénk, kölcsönösen mutatkozunk be egymásnak – ajánlom. „M 17” – mondja a magas fiatalember, aki meglökött. „M 31”, „M 5” – hallok a töbitől, s a lányok is számokat mondanak, nevük helyett csak éppen „F” betű áll azok előtt. Értetlenül nézek rájuk. Mi ez, James Bond-játék? Titkos ügynökök számaikat vették fel? Dehogy – magyarázzák –, az „M” betű a „male”, az „F” a „female”, azaz a hím- és nőnem rövidítése. Számot viselnek, mert a nevüket az a társadalom adta, mellyel ők nem vállalnak semmiféle közösséget. Az egyetem az a közösség vagy inkább csoportosulás, melyhez tartozónak vallják magukat – ott kapták a számaikat is. Valamennyien egyetemi hallgatók? – „Egyelőre – igen” – hangzik a válasz. Mint később megtudom: a társadalommal való szembenállásuk az egyetemi szabályok semmibe vevésére is kiterjedt, ezért fegyelmi eljárás van ellenük folyamatban, s attól tartanak: hamarosan kizárják őket az egyetemről. Pedig ezt mindenképpen szeretnék elkerülni, mert ezzel megszűnne ideiglenes felmentésük a katonai szolgálat alól. – „Ne higgye, hogy gyávák vagyunk – mondja „M 16” –, de most háború folyik Vietnamban, és ez annak a rendnek a háborúja, mellyel mi szemben állunk. Miért lövöldöznek halomra embereket azért, hogy tüzzel-vassal rájuk erőszakoljunk egy olyan életformát, melyet mi magunk itt megvetünk, elutasítunk és fellázadunk ellene? Ha arra kerül a sor, s nincs más választás, inkább átmegyek Kanadába, hogy elkerüljem a behívást vagy börtönbe záratom magam, de nem megyek a vietnami mészárszékre.” „M 5”, egy vörös hajú fiatalember, sokkal dühösebben fejt ki nézeteit: „Bennünket senki sem akar megérteni. A professzorok is becsapnak. Arról akarnak meggyőzni, hogy »fegyelmet» kell lennünk, s fel kell készülnünk a jövőre. Ez a legnagyobb hazugság. Nem fegyelmet, hanem alázatosságot követelnek tőlünk, hogy aztán egész életünkben hétrét görnyedjünk majd különféle főnökök előtt. Szegény apám, így élte végig az életét, s mire vitte? A gyárban, ahol dolgozott, elviselhetetlenül poros, füstös volt a levegő, s többször is szó volt sztrájkáról, de a dolgozók többsége épp olyan megtört gerincű emberből állt, mint apám, így aztán minden maradt a régi. Apám negyvenéves korában engedelmesen meghalt, tudórákban. Ez az, amit nem akarok vállalni... Ezért vagyok ilyen, amilyen. Még akkor is, ha

gúnyosan »hippie«-nek kiáltanak ki...» A fiatalokból ömlik a zavaros panasz. Az állam – teher. A család is csak teher. „Családot alapítani annyi, mint önként meghunyászkodni, beállni az alázatosak sorába, fizetni a részleteket a jégszékényért, eltartani a feleséget, gyereket. Elutasítjuk a hivatalos házasságot – mondják. – A párok alkalmasságukon, a kölcsönös vonzalom és megegyezés alapján alakulnak ki. Így talán állásra sem lesz szükségünk – tervezgetnek –, alkalmi munkából fogunk megélni.” A háborús „boom”, a konjunkcióra tényleg ad munkaalkalmakat a hippie-knek is, így az alkalmi munkát esetleg éppen a vietnami háborúnak köszönhetik... Erre csak a vállukat vonogtatják, és a kérdésre: „Mi lesz később, ha az évek elröpülnek és kiderül, hogy senki sem lehet örökké húszéves?” – csak tanácstalanul széttárt kezek mutatják, hogy erre sincs válaszuk. Egyikük közbeveti: „Akkor is lesz LSD.” Az LSD, ez a divatossá lett, fantasztikus álmokat hozó kábítószer – ez lenne a társadalom ellen tiltakozó hippie-k végső menedéke? Elszomorodom. Ezek fogadkoznak, hogy „nem hunyászkodunk meg semmi előtt”. Nem? Azt sem tudják, mi ellen tiltakoznak, azt sem, hogy miként lehet a tiltakozás eredményes, és nincs más tervük a jövőre, mint az LSD. Nem csoda, hogy a társadalom urai ártalmatlanoknak tekintik őket: nem ellenzéke, csupán áldozata a hippie ennek a rendnek. Tiszta szívvel, de zavaros fejfel fordultak szembe a meg nem értett világgal, és tragédiájuk, hogy az utazási irodák komikus turisztikai nevezetességként mutogatják őket, mint egy különleges állatkert szabadon járókeld, érdekes példányait.

Jelzet: Árkus István: Hippie-k a Times Square-en. Népszabadság, 1967. augusztus 1. 3.

3.

Hippik a magyar sajtóban

1968. június 21.

Még most is emlékszem, milyen lázas izgalom vett rajtam erőt, amikor három éve elterjedt a hír, hogy Balatonfüreden megrendezik az I. Országos Huligántalálkozót. Hetekig készültem az exkluzív randevúra, s jóleső bizsergéssel gondoltam arra a megdöbbenesre, amelyet szenzációs tudósításom kelt majd a hétpróbás huligánok köreiben. Utóbb kiderült, hogy fölöslegesen izgultam, mert a találkozó valami oknál fogva elmaradt. Egyetlen, akkor még unikumnak számító, bozontos szakállú fiatalember vonta magára az érdeklődők és a rendőrség figyelmét, de persze, ő sem volt huligán, hanem festőnövendék a Képzőművészeti Főiskolán.

Egy elmaradt találkozó

Ilyenfajta, bár az akkori tapasztalatokon okulva, mérsékeltebb izgalommal fogadtam a közelmúltban lábra kapott híreszteléseket a hippik találkozó különböző helyszíneiről és időpontjairól. Márciusban és áprilisban állítólag volt is valami ilyesmi Szentendrén vagy Leányfalun, de ezekről, sajnos, csak utólag értesültem, így a találkozó történetéről nincsenek megbízható ismereteim. A következő, már jó előre beharangozott időpont május elseje, a színhely pedig a hűvösvölgyi Nagyrét volt. Értesüleéseimet az egyik jónévu fővárosi beatklubban szereztem, ahová eléggé bejáratos vagyok, s szombat esténként alkalmam volt közelebbi ismeretséget kötni egyes, a hippijelvényeket nagy előszeretettel viselő lányokkal, fiúkkal. Megbeszéltek, hogy május elsején a Múzeum-kertnél találkozunk, és együtt megyünk a Nagyrétre. Ott is voltak a megbeszélte helyen, de a korábbi megegyezéssel ellentétben olyan jól salnizva,^[45] hogy puritán öltözékű a legszigorúbb szülői munkaközösséget is elismerésre készítette volna. Még a szolid „I'm hippy!” (Én hippik vagyok!) feliratú jelvényt sem tűzték ki, a hippik egyéb rekvizitumairól nem is beszélve. Néhány percnyi tanácstalan topogás után zavartan közölték, hogy közbejött dolgok miatt sajnos nem tudnak velem tartani, de legközelebb nagyon szívesen. Így aztán egyedül vágtam neki a Nagyrétre, no és persze még jónéhány ezren, de azok sem hippik voltak, hanem jókedvű felvonulók, akik minden május elsején birtokukba veszik a Hűvösvölgyet, felvonulás után. Hippik viszont nem voltak, gyanítom, éppen az ott szórakozó munkások miatt. Bár a hűvösvölgyi találkozó elmaradt, ez korántsem jelenti, hogy a hippik, felismerve létezésük, vagy akárcsak nézeteik anakronizmusát, megrohmozták a nyilvános fürdőket és fodrászüzleteket, majd alapos fürdés és hajvágás után sebesen elfutottak operabérletet vásárolni. Már a május elsejét követő vasárnap, s azóta is szombat-vasárnaponként megjelennek a hajóállomásokon, a HÉV megállóhelyein, s kisebb-nagyobb csoportokba verődve megszállják a Dunakanyar kedvelt kirándulóhelyeit. Ilyenkor szívesen heccelődnek békés kirándulókkal, de mi ez ahhoz a felhőtlen boldogsághoz képest, amit egy (tehát nem több, csak egy) rendőr provokálása jelent! Az elmúlt héten már a Belvárosban is sor került egy garázdaságba hajló rendbontásra, amit természetesen nagyobb csoportba tömörülve követtek el. Egyik napilapunk egy szellemesen leírt megfigyelés poénjaként megállapítja: „A hippik szemlélődő lények.” Ez bizony tévedés. A hippik szemlélődésre vágyó lények, akik elvárják, hogy felfigyeljenek rájuk az emberek! A szerényebbek és a magányosok öltözködésük különbségével, az intellektuelek zavaros nézeteikkel, a plebs pedig rendbontással próbálja kiváltani a hön óhajtott érdeklődést. Sör és szex. Erre utal a Magyarországon forgalomba hozott hippijelvények jelentős hányada is. Mert, ha egy 16–18 éves lány vagy fiú mellén ilyen feliratú jelvény (esetleg jelvények) díszel: „LSD-t akarok!”, „En jenkik vagyok!”, „Szeretem az LSD-t!”, vagy „Mit bámulsz”, bizonyosra vehető, hogy az illető Budapest valamely fertályán született és nevelkedik, holott jenkinek vallja magát, és az LSD-ről sem tud többet, mint amennyit a magyar újságokban olvasott. Más kategóriába tartoznak azok a jelvények, amelyek megvalósítható szándékot vagy felszólítást reprezentálnak. Olyanokra gondolok, mint „Ne dolgozz, aludj!”, „Nekem minden mindegy!”, vagy „Kortyolj egy kis sört, ne tanulj!” Ezek az emlémba foglalt jelszavak primitív hordozói annak az importált nihilizmusnak, amely Nyugaton már évek óta a legtöbb gondot okozza a felnőtt társadalomnak. Csakhogy bármilyen primitív is egy jelszó, ha jól hangzik, és egyfajta hajlandóságot ébreszt, előbb-utóbb meghallgatásra, hívekre talál. Elég, ha az egygúnyú reklámversikékre, sloganokra [!] gondolunk, amelyek irtoztos közhelyeket fopogtatnak hangzatosan, mégis célt érnek, mert fölkeltek az érdeklődést a hirdetett áru iránt. S miután a nihilizmus nálunk is kezd itt-ott divatba jönni, jó okunk van az aggodalomra, egyelőre, remélhetően csak a jelvények mondanivalója miatt. Elgondolkoztatók az érzelmi és szexuális étellel kapcsolatos jelszavak is: „Szuperlányra van szükségem”, „Szexuális partnert keresek!”, „A szüzesség luxus!”, „Csókolj meg!” – és így tovább, angolul, olaszul, franciául, s legújában már magyarul is, egy élelmes kisiparos jóvoltából. Néhány napja olvastam a Népszabadság „Szőt kér az olvasó” rovatában Tárnoki Endre levelét, amely így hangzik: „Tisztelt Szerkesztőség! Arra szeretnék választ kapni, miért tilos Budapesten az olyan jelvény viselése, amire az van írva: »Kiss me!« (Csókolj meg!), vagy más hasonló szöveg. Én nem hiszem, hogy ez a hobby, múlt divatot bárki kifogásolhatná, vagy bárkinek oka lehetne rá, hogy viselőitől elkobozza. Azt gondolom, nemcsak engem, hanem más fiatalokat is érdekel: tényleg ártalmas-e feltűzni ezt a játékos jelvényt, kifogásolható akár politikai, akár erkölcsi szempontból? Szerintem ilyesmivel nem kellene törődni, ennek nincs jelentősége.”

Ügyeljünk a sorrendre! Azért idéztem Tárnoki Endre levelét, mert hozzá hasonlóan, sok fiatal ártatlan hobynak, játékos kedvtelésnek tekinti e jelvények viselését. És valóban, ha például az „En szeretem az LSD-t!” feliratú jelvényt hajlandók vagyunk a feltűnéskeltés rekvizitumai közé sorolni, miért akadunk fenn a „Csókolj meg!” szövegű, vagy éppen a szüzességet luxusként emlegető jelvényeken? Mielőtt válaszolnék, elmondok egy példát: a reklámszakmában ma is emlegetik a harmincas évek híres szlogenjét, amely így hangzott: „Haladjon ön is a koral, süssön Vánca sütopporral!” Nem tudom, hogy a Vánca sütoppor milyen kitűnőségekkel rendelkezett a többi hasonló készítményekkel szemben, de egy dolog bizonyos: volt, és aki akart, süthetett vele. Ez vonatkozik a szexuális élet fogalomkörébe tartozó jelszavakra is: elgondolkoztatják az embert, mert reális lehetőségre apellálnak. És ha már Tárnoki Endre játékosnak nevezi ezeket a jelvényeket, játszadozzunk mi is egy kicsit, és rakjuk logikai sorrendbe a jelszavakat: Csókolj meg! A szüzesség luxus! Szexuális partnert keresek! Szuperlányra van szükségem! A sorrendet esetleg vitatkozhatunk, de a tény mindenképpen az: olyan „hobby” ez, amely fokozatosan elvezet a gátlástalan szexualitáshoz, s ha már az sem elégít ki, akkor jöjjön az alkohol („Kortyolj egy kis sört, ne tanulj!”), majd a kábítószer. Egy neves amerikai pszichiáter, Jules Masserman^[46] írja: „A hippik valójában pszichiátriai esetek. Sokan közülük nemcsak csavargók és paraziták, hanem, ahogy mi nevezzük, szociopáták vagy pszichopáták. Egyesek az elmeegógyintézetben végzik. Vannak, akik májzsugorodást kapnak az alkoholtól, vagy olyan sok LSD-t szednek, hogy agyukat tartós sérülés éri.” Nálunk nincs forgalomban LSD, sem egyéb kábítószer, de van alkohol és a szexualitás sem korlátozható, csak ha már kimeríti valamely büntető paragrafus kritériumait. A veszeléshát adott és számolni kell vele, még akkor is, ha egyelőre „ártatlan hobby”, vagy „játékos jelvények” formájában jelentkeznek. Egy hangzatos fikció. Szándékosan nem említettem eddig a hippik legismertebb és az egész világon nagy vitát kiváltó híres aforizmáját, amely így hangzik: „Szeretkezz, ne háborúzz!” Minden második jelvényen – nálunk is! – ez olvasható, ezt kiáltozva ütköztek meg San Franciscóban a rendőrséggel, s ezt festik nadrágfenékre, transzparense, melltartóra és az utca kövezetére Londonban, Párizsban és Münchenben Nyugat-Európa hippiein. A felszólítás valóban gondolatébresztő, és első pillanában hajlandóságot is érez az ember, hogy a két alternatíva közül ne a másodikat válassza. Aztán elkezd tűnődni és rájön, hogy ez nem is ellentétpár, hanem rafinált fikció. Arról van szó, hogy egy ilyen meghökkenítő felszólítás, éppen hangzatoságánál fogva, alkalmas lehet a nyugati fiatalok céltalanul tengő-lengő csoportjainak a megnyerésére. Hangsúlyozom, hogy nem általában a fiatalokból beszélek, hanem a fiatalok bizonyos rétegeiről, amely [!] esetleg valóban nem akar háborúzni Vietnamban; de van annyira konformista, hogy ne a társadalmat hibáztassa a háborúért és az őt ért igazságtalanságokért, hanem a gátlástalan szexualitást, az LSD, a metedrin és az alkohol bódulatában keres menedéket, és ebből filozófiát csinál. Nem tekinthető véletlennek, hogy az utóbbi hetek-hónapok nyugatnémet és francia diákmegmozdulásaitól – bár azok is sok elemet egyesítenek magukban, a hippik „testületileg” távol tartották magukat, mert az egészséges volt valami non-konformista kicsengése. A hippikre ugyanis tökéletesen illik az a jellemzés, amelyet az előbb idéztem Jules Masserman fogalmazott meg: „A hippik, amint növekednek és bölcsbékké válnak, legtöbbjük jó állampolgár. Jó szülő lesz. Később majd ők tiltakoznak a túlük elhajló ifjú nemzedék dolgai ellen.” Mindezt azért tartottam érdemesnek elmondani, hogy érzékeltessem: a hippik úgynevezett tiltakozását Nyugaton sem veszi komolyan senki az évilágon. Hogyan fogadhatnánk hát el mi annak a torzonborz fiatalembernek az érvelését, aki a rendőr kérdésére önértzetesen a mellén csillogó jelvényre mutat: „én a háború ellen tiltakozom!” És az istennek sem érti meg, hogy a „Szeretkezz, ne háborúzz” nálunk nem tiltakozás, hanem csupán felszólítás és nem a háborúellenes küzdelemre. Könnyű volna nevétségessé tenni a körüli hippijelvényeket és bezonyítani, hogy ismét az történt, ami már annyiszor előfordult az utóbbi években. Kritikátlanul és szánalmat

ébredtön majmolnak valamit, csak azért, mert újdonság, mert messziről, külföldről származik. Csakhogy a hippizmus esetenként nem külsőség, hanem életfilozófia. Tagadása mindennek, aminek értelme van, s ezen a ponton már nem elég gúnyolódni, erről beszélni kell!

Jelzet: *Ivanics István: Hippik a körúton. Magyar ifjúság, 1968. június 21. 3.*

4.

Tudósítás a woodstocki rockfesztiválról

1969. augusztus 19.

– részlet –

Mintegy 300 000 amerikai hippi gyűlt össze pénteken a New York állambeli White Lake-ben, hogy részt vegyen azon a háromnapos hippiparádén, amely a „Woodstock zenei és művészeti fesztivál” elnevezést viseli. A természet nem volt kegyes a hippikhez: hatalmas esőt zúdított rájuk, ám eme „istencsapása” sem volt elegendő ahhoz, hogy a tarka társaságot a helyszínről elűzze. Az esőzés mindent sárba borított, s így a szeméttől és a hulladéktól tarkálló sártenger óriási szeméttelre hasonlít. A szeméttel rendületlenül „arénázó” embereiből a rendőrség mintegy 100 hippit vett őrizetbe illegális kábítószer-fogyasztásért. Szerencsétlenség is történt, egyik fiatal a réten töltötte az éjszakát, és egy traktor keresztülment rajta. Azonnal meghalt. Rockefeller New York-i kormányzót[47] felkérték, hogy a fesztivál színhelyét nyilvánítsa „katasztrófaterületté”. A hippifesztivál egyébként vasárnap zárult.

Jelzet: *Hippifesztivál New Yorkban. Népszabadság, 1969. augusztus 19. 8.*

5.

Részletek az Indiánnal készített életútinterjúból[48]

Hozzáállása a politikai rendszerekhez

Itten azért elnyomás volt. Tehát úgy nem lehet erről beszélni, Eszterkém, hogy az embernek az tudatosan ne legyen állandóan előtte, hogy ez egy elnyomott ország volt, egy állampárt. [...] Most annyiból jobb, hogy tudsz menni, utazni – ha van pénz – kicsit szabadabban, most már azért nem bántanak, ha hosszú hajad van, vagy írsz valamit, vagy mit tudom én, különösebben tehát nem. Valamennyire. Bár most is elmondanám neked, hogy az ország berendezkedése – per pillanat – az én megfogalmazásom szerint az tudod, hogy van? Az úgy van, kérlek szépen, hogy itten jogszolgáltatás van ebben az országban per pillanat, de igazságszolgáltatás az nincsen.

Barátsága Radics Bélával

A Radics Bélát, akit nem engedtek fellépni itt sem, ott sem, sehol sem, hát azért kiszorult ide Csepelre, a Csillagtelepre, ott volt a Radnóti Művelődési Ház, még mindig megvan. [...] minden koncertjére, ahogy tudtam, elmentem. De játszott máshol is, de hát ő már előre mondta, hogy most oda akkor érdemes elmenni, vagy nem érdemes, vagy fognak ott lenni rendőrök, már úgy értem, hogy agresszívok. Ő már ezt tudta. De hát őt is ugyanúgy besúgták, mint ahogy engemet is, meg mindenkit. [...] Béla kérlek szépen az egy szív-lélek volt. Nagyon nagy zenésznek tartottam, nemcsak azért, mert az nekünk játszott, mert mi mindig is azt mondtuk, hogy ő a mi zenésznünk. Ez így is volt egyébként. És iszonyatos tömeg ment utána, tényleg olyan volt, mint a Jézus. [...] 150 forintos gázsikat kapott, gondolhatod. Jó, abból be lehetett rúgni, ennyire jó volt, de semmi egyébre. Na most, a Béla ugye a 13-ban lakott, hát ismertem én az anyját, ismertem a nőjét is nagyon jól. [...] Rajongtak a nők érte, tudod, mert azért mégiscsak olyan Jimi formája volt, meg hát rohadtul tudott gitározni. [...] Persze csajoztunk. Mit mondjak? Ő is, én is, mi is. És akkor, miután szűken oda tartoztam ugye, én gyűjtöttem neki pénzt erősítőkre, erre-arra. Volt egy kockás füzetem, aztán abba írtam... koncert előtt is, meg koncert alatt is [gyűjtöttem]. Nehogy azt hidd, hogy nagy pénzeket adtak, ilyen 10 forintot, 20 forintot. Akkor összeszedtünk, mit tudom én, most mondok egy számot, 3–4 ezer forintot, hát ahhoz kellett két koncert, hogy ez összejöjjön. Odaadtam Bélának a pénzt. Ezt meg is mondta, mikor ott az Ifjúsági Parknál találkoztam vele, hogy „ők gyűjtöttek nekem”.

Filmforgatás Radics Bélával

Az úgy volt, kérlek szépen, az úgy történt, hogy már akkor a Béla beteg volt, és akkor felhívott telefonon, hogy utolsó koncertet tart. De már nem is ő volt a főszereplője annak a koncertnek, csak őt már megengedték, hogy még egy-két számot ott eljátszon. És akkor már nagyon tréül nézett ki... Az már a vég volt, én tudtam, hogy az az utolsó. Tehát komolyan mondom, pláne amikor megláttam, hát egy az egyben tudtam. Nemrég jöttem ki én akkor a sitról, tudod, mert ez utána volt. Én kijöttem... azt mondja... 1972-ben, azt hiszem, májusban, és ez valahogy a nyáron volt. [...] Sajnáltam is, meg minden. Még a kólájából is ittam egy kortyot, mert tudod, mert mondom neki, hogy na és most te füvezel? Nem tudom, hogy ez benne van-e a filmben? Nem akartam, hogy meghaljon, hát én imádtam őt. De nem csak én, mindenki. És akkor voltam is a temetésén is neki. – A lényeg az, hogy kérlek szépen izé, ott elmondott, amit elmondott, azt már nagyjából láttad, az volt az utolsó találkozási úgy vele. Már csak utána a temetésén voltam. A Rózsi [Demjén Ferenc] is ott volt, meg a Fecó [Balázs Ferenc], meg mindenki.

[1] Azok a fiatalok, akiket hosszú hajviseletük és ruházatuk miatt nem engedtek be a Budai Ifjúsági Parkba, a park fölött egy nagy fánál gyülekeztek. Ez a fa ma is megtalálható a Budai Vár tövében, körülkerítve. E fiatalokat a korabeli hatalom gyűjtőnéven Nagyfa galerinek nevezte.

[2] HORVÁTH SÁNDOR: *Kádár gyermekei*. Nyitott Könyvműhely, Bp., 2009.

[3] Csörsz István (1942–2018) író, 1971-től szabadfoglalkozású, dolgozott matrózként és műszerészként is. A beatnemzedék életérzését ábrázolja legsikeresebb kötetiben.

[4] Az első kiadás 1971 novemberében jelent meg. CSÖRSZ ISTVÁN: *Sírig tartsd a pófád*. Magvető Kiadó, Bp., 1971. A második, bővített kiadást az 1983-as könyvhétre jelentették meg. Új: *Sírig tartsd a pófád*. I–II. Magvető Kiadó, Bp., 1983.

[5] Radics Béla (1946–1982) gitáros, a „magyar Jimmy Hendrix”, fogával is tépte a húrokat. Leghíresebb száma a *Zöld Csillag*. A Sakk Matt, Tűzkerék, Alligátor együttesek tagja volt.

[6] A filmről lásd például: https://honvedelem.hu/cikk/47011_retro_mozi_a_halal_50_oraja [5]

[7] *Népszabadság*, 1970. február 4.

[8] Brian Jones (1942–1969) a Rolling Stones alapítója, gitáros, vokalistája volt. Tragikusan fiatalon hunyt el.

[9] SZABÓ LÁSZLÓ: Galeri a hídnál. *Népszabadság*, 1969. november 23.

[10] Ez koholt vád volt.

[11] *Népszabadság*, 1970. február 4.

[12] Szandbauer Gyula Nagy Kennedy néven közismert. 1950-ben született Budapesten, sváb családban. Hatéves korától állami gondozásban nevelkedett, asztalos lett. Részletesebben lásd: HORVÁTH: i. m.

[13] *Népszabadság*, 1970. február 17.

[14] Uo. 1970. július 15. „Fenyegerek” állnak a bíróságok előtt. „A IV–XV. kerületi bíróság tárgyalja a »Nagyfa« galeri egyik csoportjának ügyét. Fogarasi András, az »Indián«, Farkas Endre és Gerencsér Ferenc, valamint további négy társuk csavarogtak, egész napjukat ivással, lézengéssel töltötték. A »Nagyfa« sok vadhajítása közül ez volt az egyik. Kilenc nemi erőszak is a számlájukon van. Az egyik lányt még mindig kórházban kezelik, így csak augusztusban kerülhet ítélelhirdetésre sor.”

[15] Az 1971–1975 közötti időszakra vonatkozóan a 20 leggyakrabban kölcsönzött könyv között szerepelt. KAMARÁS ISTVÁN: Kikre számíthat a magyar próza? *Alföld*, 1977. 3.

[16] *Népszabadság*, 1971. november 30.

[17] KIS PINTÉR IMRE: Élmény és távolságtartás a legújabb magyar prózában. *Alföld*, 1976/1.

[18] *Szociológia*, 1981/3–4.

[19] VARSÁNYI GYÖRGY: Argó nyelvi elemek szépirodalmi és publicisztikai szövegekben. *Magyar Nyelvőr*, 1988/2.

[20] *Népszabadság*, 1987. június 13.

[21] REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS: Csörsz István: Bocsánatos bűnök. *Kritika*, 1973/10.

[22] <http://www.naputonline.hu/2017/05/21/csorsz-istvan-a-sirig-tartsd-a-pofad-keletkezeserol/> ^[6] (Utolsó letöltés: 2017. június 17.) Szerkesztett változat.

[23] Életútinterjú, készítette Tóth Eszter Zsófia 2012 nyarán, Csepelen.

[24] Rockfogyatkozás. (Rendezte: Sántha László, társrendező: Árvai Jolán.)

[25] Csörsz: i. m. Első kiadás, 11.

[26] Uo.

[27] Uo. 12.

[28] Uo. 13.

[29] Uo. 14.

[30] Uo. 19.

[31] Uo. 20.

[32] Uo. 21.

[33] Uo. 24.

[34] Uo. 25.

[35] Uo. 34.

[36] Uo. 37.

[37] Uo. 41.

[38] Uo. 115.

[39] Uo. 116.

[40] Uo. 418.

[41] *Életútinterjú...* i. m.

[42] E témáról részletesebben lásd TÓTH ESZTER ZSÓFIA: „Fejük kopasz, többnyire borotvált, ruhájuk fekete”. Skinheadek a célkeresztben, 1988. *Kommentár*, 2016. 1. 98–113.

[43] Utalás a Kinizsi sörre.

[44] Azaz a Kertészeti Egyetem Klubja.

[45] Jól salnizva, itt: jól öltözötte.

[46] Jules Homan Masserman (1905–1994) lengyelországi születésű amerikai pszichiáter.

[47] Nelson Aldrich Rockefeller (1908–1979) New York állam republikánus párti kormányzója (1959–1973), ezt követően az Amerikai Egyesült Államok alelnöke (1974–1977).

[48] Az életútinterjút készítette Tóth Eszter Zsófia 2012 nyarán, Csepelen.

Címkék:

[Kádár-korszak](#) ^[7]

[hippik](#) ^[8]

[Ifjúság](#) ^[9]

[szubkultúra](#) ^[10]

Kiadás: 18. évfolyam (2018) 3. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/a-hippik-es-az-ifjusagi-szubkulturak-a-szocialista-idoszakban-csorsz-istvan-emlekere>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/a-hippik-es-az-ifjusagi-szubkulturak-a-szocialista-idoszakban-csorsz-istvan-emlekere>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/fortepan_87849.jpg

- [3] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/fortepan_88976.jpg
- [4] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/fortepan_6604.jpg
- [5] https://honvedelem.hu/cikk/47011_retro_mozi_a_halal_50_oraja
- [6] <http://www.naputonline.hu/2017/05/21/csorsz-istvan-a-sirig-tartsd-a-pofad-keletkezesero/>
- [7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-korszak>
- [8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hippik>
- [9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fjusag>
- [10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szubkultura>